

DUCHOVNÍ HUDBA BAROKA

➤ **KATOLICKÁ (Itálie)**

➤ **PROTESTANTSKÁ
(Německo)**

KATOLICKÁ CHRÁMOVÁ HUDBA (17. stol.)

- *musica sacra*
- cíl: zvýšit důstojnost liturgie
 posílit mysl věřících
- především gregoriánský chorál

EDITIO MEDICEA (1614)

- vícehlas v novém (generálbas, koncertant. styl) i starém stylu (polyfonie = *stile ecclesiastico*)
- + varhanní hudba a duchovní píseň

Lodovico VIADANA

cca 1560 - 1627

- první duchovní sól. zpěvy s gb.
- *Sto duch. koncertů pro 1-4 hlasy s varhanním continuem* (1602) = starý motet. styl, ale na generálbasové struktuře

Sal - ve, Re-gi - na, ma-ter mi-se-ri-cor-di - æ: Vi - ta,

Sal - - - - ve, re-gi - - - - na,

Sal - - - - ve re-gi - - - - na, re-gi - - - - na, ma -

b. c.

V₁ V₂ V₃ V₄

S

T

A L. Viadana, *Cento concerti ecclesiastici*, 1602, mariánská antifona Salve regina

Claudio MONTEVERDI

1567 - 1643

- nejvýznamnější přínos pro katol. duch. hudbu
- mše a samostatné koncertní věty
- cykly nešpor a magnificat, žalmy a hymny
- vícehlasá i monodická moteta
- duchovní madrigaly (i kontrafakta, např. *Lamento d'Arianna = Pianto della Madonna*)

Mariánské nešpory

mohou být provedeny jak s nástroji, tak *a cappella*

Mariánské nešpory (1610)

liturgie nešpor	B	L	Monteverdiho Marián. nešpory	vok.	instr.	žalmová intonace	církv. tónina	dur moll
Ingressio	•	•	1. »Domine ad adjuvandum«	6hl.	6	(tonus rectus)		D
antifona	•		(antifona ad lib.)					
Žalm 109 └ A.	•	•	2. »Dixit Dominus«	6	R	4.	hypo-frygická	E, a
└ A.	•		3. Concerto »Nigra sum«	1				G
└ A.	•	•	4. »Laudate Pueri«	1-8		8.	mixo-lydická	G
└ A.	•		5. Concerto »Pulchra es«	2				G
Žalm 121 └ A.	•	•	6. »Laetatus sum«	6		2.	hypo-dórská	g
└ A.	•		7. Concerto »Duo Seraphim«	3				g
Žalm 126 └ A.	•	•	8. »Nisi Dominus«	2 x 5		6.	lydická	F
└ A.	•		9. Concerto »Audi coelum«	1+6				d
Žalm 147 └ A.	•	•	10. »Lauda Jerusalem«	7		3.	frygická	e
čtení			11. Sonata sopra S. Maria	1	9			G
hymnus	•	•	12. »Ave Maris stella«	2 x 4	R		dórská	d
Magnificat			13. Magnificat I	7	7	1.	dórská	B, g
modlitby požehnání	•	•	Magnificat II	6		1.	dórská	B, g
závěr. verš								

B, L proved. bez nástrojů

L přísně liturgicky

R ritornel

č. 1

A Mariánské nešpory, 1610

chorál

sóla

č. 3

Voce sola

T: Ni - gra sum sed for - mo - sa fi -

starý/nový styl

nástr./b. c.

17

Compo

troubit m. l. u. s. a. s.

KATOLICKÁ HUDBA - ŘÍM

- Palestrina stále vzorem
- „římský monumentální / kolosální styl“
princip vícesborovosti
hutný zvuk, zvuková plnost
vícenásobné obsazení každého hlasu
- varhany
- **Gregorio ALLEGRI** – *Miserere mei, Deus*
(9 hlasů, Mozart je zpaměti zapsal)

KATOLICKÁ CHRÁMOVÁ HUDBA (18. stol.)

- Itálie: vliv neapolské opery / *bel canto*, recitativ, árie, ansámby, instr. věty

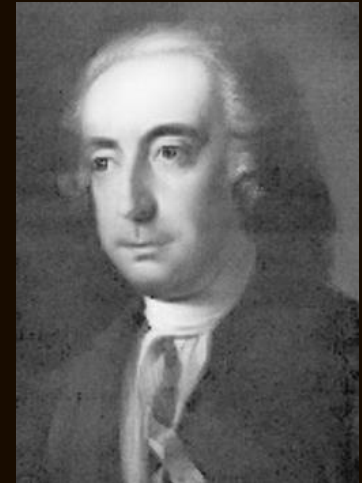
Alessandro SCARLATTI (1660 – 1725)

cca 200 mší, duchovní kantáty

Antonio CALDARA (1670 – 1736)

kantátové mše

např. *Missa dolorosa* (1735)

Giovanni Battista PERGOLESÌ

- 1710 – 1736
- neapolská škola
- opera buffa (*La serva padrona*, 1733)
- chatrné zdraví
- na konci života
vrcholné dílo:
Stabat Mater
(1736)

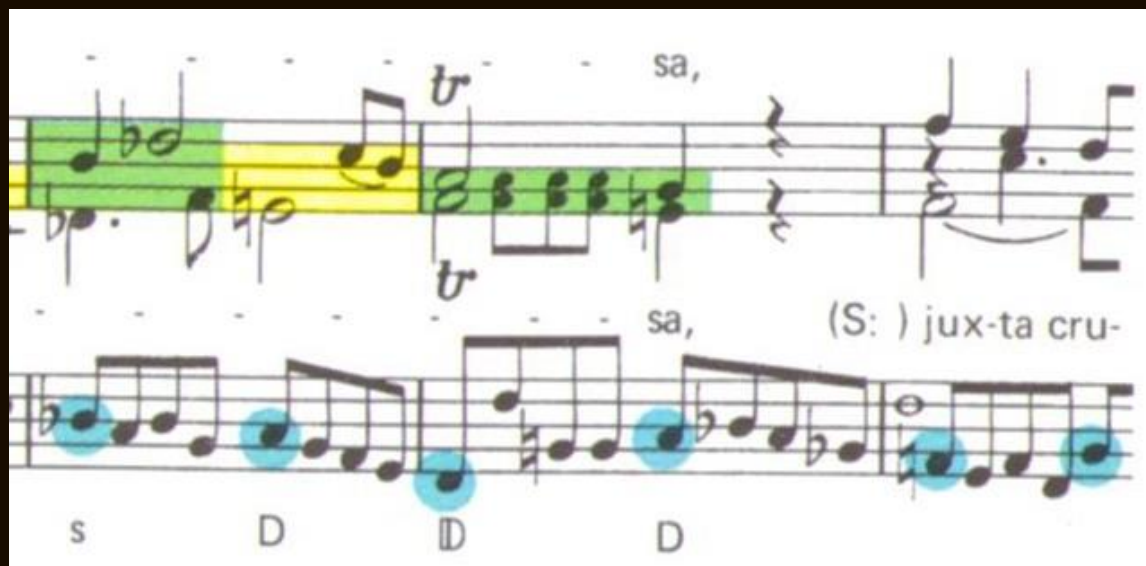
Pergolesi: Stabat Mater (1736)

S Sta - - bat ma - - ter do - - lo - ro -

A Sta - - bat ma - - ter do - - lo - ro -

Funkce: t D t (D) ST s D (D)

sa,

(S:) jux-ta cru-

s D D D

Itálie (Řím)

**KANTÁTA
ORATORIUM**

nové

hudebně-dramatické druhy

ŘÍMSKÁ KANTÁTA

- vzniká v prostředí římské šlechty
- přispívá k formování *bel canto*
- výrazně sólově zaměřená
- obsazení hvězd: kastráti, zpěvačky (Barbara Strozzi)

Luigi ROSSI (1597 – 1653)

cca 500 kantát

diferenciace recitativu a ariosa

→ základ árie

úseky odlišných charakterů

- *Mio care languisce*

ŘÍMSKÁ KANTÁTA

Alessandro SCARLATTI (1660 - 1725)

z Palerma

působí v Římě

autorem asi 660 děl

cca 600 kantát

italská komorní kantáta

doch. 36 oper ze sta

(„devízová árie“)

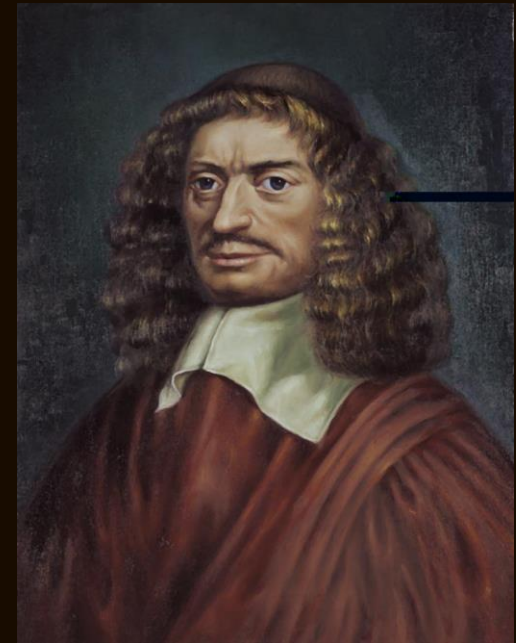

ORATORIUM

„ekvivalent“ opery v duchovním prostředí
první tvůrce oratoria v dějinách hudby:

Giacomo CARISSIMI (1605 – 1674)

znaky: biblický námět, hagiografie
neprovádí se scénicky, 3 díly
stile recitativo s bohatou harmonií
(hlavní postava – vypravěč)
ostatní: belcantové pasáže (árie)
sbor – významný prvek

ORATORIUM

jazyk: nejprve latina → **ORATORIUM LATINO**
poté i italština → **ORAT. VOLGARE**

Giacomo CARISSIMI

15 oratorií (13 latinských, 2 italská)

o. latino: *Šalamounův soud, Potopa, Posl. soud*

o. volgare: *Oratorium o svaté Panně, Daniel*

další autoři: **Domenico MAZZOCHI**

Giovanni LEGRENZI

Alessandro STRADELLA

Alessandro STRADELLA (1639 – 1682)

- nejvýznamnější autor italských oratorií 17.st.
- působí v Římě
- výrazná individualita (zhýralý způsob života, mnoho avantýr, nakonec obětí vraždy)
- opery, kantáty, instrumentální tvorba...
- 6 oratorií: ***Svatý Jan Křtitel***
Ester, osvoboditelka izraelského lidu
Svatý Jan Zlatouústý
- rozvinuté bel canto, bohatá harmonie

ORATORIUM SEPOLCRO

- specifická varianta *oratoria volgare*
- určeno k provádění u „Božího hrobu“, tedy na Velký pátek
- provozováno zvláště ve Vídni (Rakousku)
- sbor chybí, málo postav: Marie, apoštolové, Marie Magdalena (a další)
- první: Valentini: *Santi ristori* (1643)

ORATORIUM SEPOLCRO

další:

např. císař Leopold I.

*Vykoupení
lidského pokolení
(1668)*

ORATORIUM – ANGLIE

Georg
Friedrich
HÄNDEL

oratorium

KATOLICKÁ CHRÁMOVÁ HUDBA

mimo Itálii např.:

Francie: M.-A. CHARPENTIER

Te Deum

Německo: J. S. BACH

Mše h moll

J.S. BACH – Mše h moll

- pro drážďanský katolický dvůr v r. 1733, dopsána až v r. 1748
- nepatří však do přísného rámce kat. liturgie (luteránské obraty)
- až na část *Sanctus* nebyla za B. života provedena
- kantátová mše s 24 sbory, áriemi, duety
- číselná symbolika
(„credo“ $49x = 7 \times 7$, „in unum Deum“ $84x = 7 \times 12$, „crucifixus“ – 12 akordů nad basem o 24 notách...)

➤ **PROTESTANTSKÁ
CHRÁMOVÁ HUDBA**

(Německo)

PROTESTANTSKÁ HUDBA

- reformátoři – často vystupují i proti hudbě
- **LUTHER** – naopak, přiděluje jí centrální postavení v životě církve a věřících

„ ...často mě osvěžila a ulevila mi od velkých nesnází...“

Deutsche Messe:

- překlad liturgie do němčiny
- některé části liturgie nahrazeny duch. písněmi téhož obsahu

Německá mše (Luther 1526)

Introitus	něm. žalm. verš, KL (de tempore)	ordinarium, zpěv obce věřících
Kyrie	něm. nebo DP, „Ach Gott vom Himmel sieh darein“	
Gloria	něm. nebo DP, „Allein Gott in der Höh“	
Epištola		
Alleluja	se sekvencí	
Graduale	od 1528, něm. nebo DP, „Nun bitten wir“	proprium, zpěv obce věřících podle církv. roku (de tempore)
Evangelium		
Credo	něm. nebo DP, „Wir glauben all“	
Kázání		
Offertorium	DP, děk. ob. píseň	duchovní píseň (DP), protest. chorál, c. f. c. f.
Sanctus	něm. nebo DP, „Jesaia dem Propheten“	
Agnus Dei	něm. nebo DP, „Christe du Lamm Gottes“	
Communio	DP, „Verleih uns Frieden gnädiglich“	
Závěr. píseň	DP, „Erhalt uns Herr bei deinem Wort“	

A Německá mše (Luther 1526), s dodatky a příklady písně

PROTESTANTSKÁ HUDBA

1. DUCHOVNÍ PÍSEŇ
2. MOTETO
3. DUCHOVNÍ KONCERT
4. ORATORIA
5. VARHANNÍ HUDBA

DUCHOVNÍ PÍSEŇ

= jednohlasý protestantský chorál

- ze starých latinských písní, hymnů
- překlady do NJ (Münzer, Luther)

Lat. Hymnus

Münzerův překlad

Lutherova podoba písně

Ve - ni re - dem - ptor gen - ti - um, os - ten - de par - tum vir - gi - nis,
O Herr, Er - lö - ser al - - les Volks, komm, zeig uns die Ge - burt deins Sohns,

Nun komm der Hei - den Hei - land, der Jung - frau - - en Kind er - kannt,

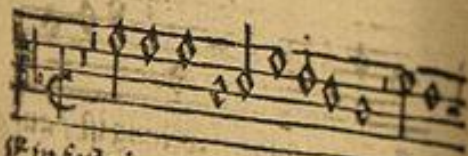
- Luther: nejméně 20 vlastních písní
(např. *Ein feste Burg, Aus tiefer Not*)

Luther:
Ein feste Burg

<https://www.youtube.com/watch?v=ul7QMtXBLgY>

Der xlvj. Psalm / Deus
noster refugium et
virtus / etc.

Martinus Luther.

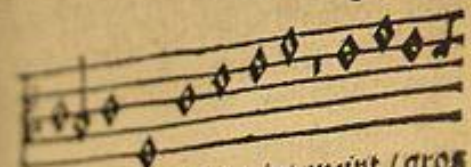

Ein feste burg ist vnsr Gott Ein gub
Er hilfft vns frey aus aller not / die vns

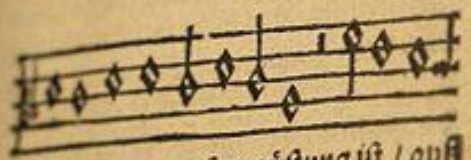

te wehr vnd waffen /
ist hat be troffen / Der alt bñ
sefendy

30. 43

sefend / mit ernst ers ist meint / gros
(macht vnd

wiel list / sein grausam rüstung ist / auff
erd ist

nicht seins gleichzen.
Mit vnsrer macht ist nichts gethan /
wir sind gar bald verloren / Es streit
für vns der rechte man / den Gott hat
selbs
G iñ

DUCH. PÍSEŇ → MOTETO

úprava písně do 4-hlasé podoby s melodií ve vrchním hlasu (zpívá lid, ostatní hlasy *Kantorei* = evang. chrám. sbor)

Lutherova podoba písně

Nun komm der Hei - den Hei - land, der Jung - frau - - en Kind er - kannt,

S₁: Nu komm der Hei - den Hei - land, der Hei - den Hei - land, der Hei - den Hei - land

S₂: Nu komm der Hei - den Hei - land, der Hei - den

B: Nu komm der Hei - den Hei - land

DUCHOVNÍ KONCERT

moderní duchovní hudba v **koncertantním stylu** → možnost individuálně vyložit a cituplně přednést duchovní text

vzory: VIADANA, sól. koncert, sól. madrigal

(MONTEVERDI)

též názvy: concerto, sinfonia, aria, kantáta

- text: většinou biblický
- polyfonní, jen občas homof.-sylobické

Heinrich SCHÜTZ

(1585 – 1672)

- jako chlapec zpěvák v dvorní kapele
- studium práv, poté od 1609 studium hudby u G. Gabrieliho v Benátkách
- od 1617 dvorním kapelníkem v Dresden
- hud. dílo: nový italský styl přenesen na půdu něm. jazyka s tradicí kontrap. umění
- věřící hudebník – tvorba na duchovní texty

„posluchač má být hudbou dojat stejně jako slovy kazatele“

Heinrich SCHÜTZ – dílo

- *Davidovy žalmy*
- *Symphonie sacrae I, II, III*
(moteta, koncerty)
- *Kleine geistliche Konzerte I, II*
- *7 slov Ježíšových na kříži*
(na způsob oratoria)
- *Musikalische Exequien* (zádušní mše)
- *Geistliche Chormusik* (něm. moteta)
- *Dafne* – 1. něm. opera (doch. libreto)

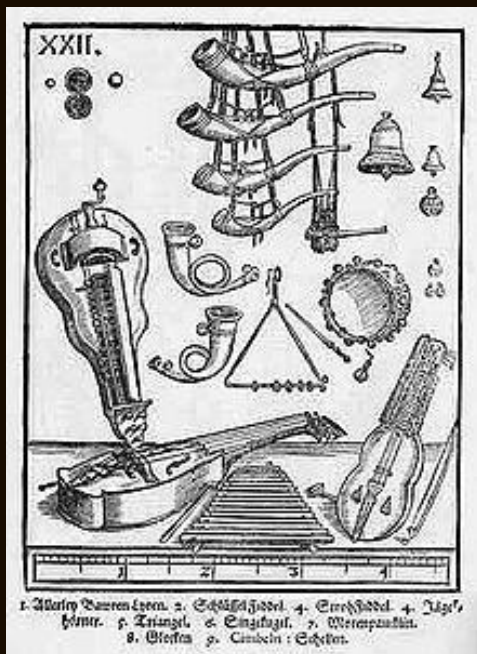
Michael PRAETORIUS

cca 1571 – 1621, syn pastora Schulze

- *Musae Sioniae* (1244 vícehlasých duch. kompozic)
- teoretické dílo:

Syntagma musicum (1614 – 1620)

1. díl: všeobecná hud. teorie
2. díl: nauka o nástrojích
3. díl: hudební názvosloví, termíny

ukázka z 2. dílu „De organographia“

Georg Philipp TELEMANN

1681 – 1767

- v Hamburku direktorem pěti hlavních kostelů
- 1. německý hud. časopis *Der getreue Musikmeister*

15 mší, 45 oper, 23 ročníků

kantát, 1000 orch. suit,

11 oratorií (6 pašijových)

vychází z kontrapunktu

již však styl předklas. období

PŘÍŠTÍ PŘEDNÁŠKA:

**INSTRUMENTÁLNÍ TVORBA
18. století
(Vivaldi, Bach)**

Magdalena Saláková m.m.salakova@seznam.cz

www.dejinyhudby.blogspot.com

LITERATURA

- kol., *Hudba v českých dějinách*, Praha 1989
- Jaroslav Smolka a kol., *Dějiny hudby*, Brno 2001
- Ladislav Kačic, Baroko, *Dějiny hudby III.*, Ikar, Praha 2009
- Ulrich Michels, *Encyklopedický atlas hudby*, Praha 2000
- slovníková hesla (New Grove, MGG apod.)
- další viz www.dejinyhudby.blogspot.com

